

зміна цих адрес або назв; встановлення порядку торгівлі і надання інших послуг в місцях торгівлі і громадських місцях, що адмініструються органами самоврядування або контрольованими ними підприємствами; забезпечення надання ритуальних послуг та організація догляду за кладовищами.

Самостійні повноваження самоврядувань включають також догляд за муніципальними дорогами і вулицями місцевого значення, їх ремонт, прокладка, а також організація безпечного руху; організацію перевезення пасажирів по місцевих маршрутах, обчислення та виплата компенсацій за пільгове перевезення пасажирів; участь, співробітництво при забезпеченні громадського порядку, створенні та здійсненні програм превенції злочинів; видача дозволів (ліцензій) у встановлених законодавством випадках і в установленому ним порядку; контроль за дотриманням заборони і обмежень на рекламу алкоголю і тютюну на засобах зовнішньої реклами, інші функції, не віднесені до компетенції державних органів.

1. О местном самоуправлении: Закон Литовской Республики № I-533 от 7 июля 1994 г. – Режим доступа: www3.lrs.lt

Оксана РАТУШНА

*головний спеціаліст Сектору Державної регуляторної служби в Кіровоградській області
Державної регуляторної служби України*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ РАД У ЧАСТИНІ ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ

Однією з найважливіших змін, що зараз відбувається в Україні, є реформа місцевого самоврядування. Розширення прав місцевого самоврядування дає громадам широкі можливості для покращення умов життєдіяльності. Водночас, ст. 19 Конституції України визначено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [1]. Тому надзвичайно актуальним постає питання правового регулювання місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст [7].

Таким чином, правове регулювання місцевого самоврядування насамперед є правовим регулюванням діяльності місцевих рад і їх

виконавчих органів. Одним з основних завдань правового регулювання є уникнення правових колізій та приведення законодавчої бази у сфері місцевого самоврядування до європейських стандартів.

Ст. 25 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (далі – Закон про місцеве самоврядування) визначено, що сільські, селищні, міські ради правомочні розглядати і вирішувати питання, віднесені Конституцією України, цим та іншими законами до їх відання [7]. З урахуванням норм ст. 26 Закону про місцеве самоврядування [7] можна констатувати, що місцеві ради мають право вирішувати питання, які певним чином «зачіпають» суб'єктів господарювання, а то й навіть регулюють їх діяльність.

Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» (далі – Закон про регуляторну політику) закріплено, що регуляторним актом може визнаватися як нормативно-правовий акт, так й інший офіційний письмовий документ, який відповідає певним ознакам. Для визнання нормативно-правового акту регуляторним необхідно, щоб такий акт або окремі його положення були спрямовані на регулювання: господарських відносин або адміністративних відносин між регуляторними органами та суб'єктами господарювання або адміністративних відносин між іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання [8].

Таким чином, згідно з нормами Закону про регуляторну політику органи місцевого самоврядування є регуляторними органами [8]. З урахуванням вищевказаного можна стверджувати, що сьогодні надзвичайно важливим є встановлення на території громад чітких та зрозумілих «правил гри», при яких суб'єкти господарювання будуть не тільки сплачувати економічно обґрунтовані розміри податків у місцеві бюджети, а й мати можливості для успішного функціонування та розвитку бізнесу, що, у свою чергу, є одним з важливих чинників розвитку територіальних громад.

Однак, у теперішній час досягти зазначене дещо складно, оскільки існуючі законодавчі акти та нормативні документи загальнодержавного рівня не завжди узгоджені між собою, а місцеві ради іноді приймають рішення, які перевищують компетенцію місцевого самоврядування, або приймають свої регуляторні рішення у спосіб, що не відповідає вимогам Закону про регуляторну діяльність.

Розглянемо вищевказане твердження на прикладах. У відповідності до вимог частини другої статті 34 Закону про регуляторну політику до Державної регуляторної служби України (далі – ДРС), як уповноваженого органу з питань реалізації державної регуляторної політики [15], з метою отримання пропозицій щодо удосконалення [8] надходять проекти рішень місцевих рад, у яких затверджується порядок та умови відчуження об'єктів права комунальної власності. Під час розробки таких рішень розробники керуються частиною шостою статті 60 Закону про місцеве

самоврядування, у якій вказано, що доцільність, порядок та умови відчуження об'єктів права комунальної власності визначаються відповідною радою [7].

Разом з тим, підпунктом 30 пункту 1 статті 26 Закону про місцеве самоврядування визначено, що до компетенції місцевих рад віднесено, серед іншого, прийняття виключно на пленарних засіданнях таких рад рішень щодо відчуження відповідно до закону комунального майна [7]. Згідно зі ст. 3 Закону України «Про приватизацію державного майна» (далі – Закон про приватизацію) відчуження майна, що є у комунальній власності, регулюється положеннями цього Закону, інших законів з питань приватизації і здійснюється органами місцевого самоврядування [9].

Враховуючи наведене та те, що розділи і пункти порядку відчуження об'єктів комунального майна у більшості проектів рішень місцевих рад скопійовані з норм Закону про приватизацію, інших законодавчих актів, питання відчуження майна територіальної громади вирішуються органами місцевого самоврядування в кожному окремому випадку (на конкретно визначений об'єкт комунальної власності) відповідно до закону [17].

Інший приклад. Постановою Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 483 (далі – Постанова 483) затверджено форми типових рішень про встановлення ставок та пільг із сплати земельного податку та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (далі – типові рішення) [12].

Підпунктом 12.3.2. пункту 12.3 статті 12 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) встановлено, що при прийнятті рішення про встановлення місцевих податків та зборів визначаються обов'язкові елементи податку, вказані у статті 7 ПКУ, а саме: платники податку; об'єкт оподаткування; база оподаткування; ставка податку; порядок обчислення податку; податковий період; строк та порядок сплати податку; строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку. Під час встановлення податку можуть передбачатися податкові пільги та порядок їх застосування [2].

Але доволі часто місцеві ради під час розробки проектів рішень про встановлення земельного податку та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, встановлюють виключно ставки зазначених місцевих податків, керуючись формами типових рішень, затверджених Постановою 483, не визначаючи обов'язкові елементи податку. Відповідно, такі проекти рішень не в повній мірі відповідають вимогам законодавства, а саме ПКУ.

Крім того, не поодинокі випадки, коли саме органи місцевого самоврядування перевищують свої повноваження шляхом прийняття рішень з питань, які виходять за межі їх компетенції. Так, деякі місцеві ради своїми рішеннями затвердили порядки розміщення тимчасових споруд для здійснення підприємницької діяльності та їх демонтажу.

Пунктом 4 статті 28 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» передбачено, що розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності здійснюється в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері містобудування [10]. Зазначений Порядок розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності затверджено наказом Міністерства регіонального розвитку та житлово-комунального господарства України від 21.10.2011 р. № 244 [16]. Також, законодавством встановлено, що демонтаж тимчасових споруд (в тому числі кіосків) можливий тільки на підставі закону або рішення суду. Рішення, положення, порядки органів міської (сільської, селищної) ради, виконкому не є підставою для демонтажу.

Під час врегулювання земельних питань місцеві ради іноді приймають рішення, перевищуючи свої повноваження, зокрема затверджують порядки: відшкодування втрат (збитків) від недоотримання коштів за фактичне використання земельної ділянки (питання регулюється Постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.1993 р. № 284 (зі змінами) [13]; передачі в оренду нерозподілених, не витребуваних паїв, земель колективної власності з метою ведення товарного сільськогосподарського виробництва (питання регулюється Земельним кодексом України [3], Законом України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» [11], Постановою Кабінету Міністрів України від 04.02.2004 р. № 122 [14]; проведення земельних торгів (встановлений ст. 137 Земельного кодексу України) [3], та деякі інші.

Доволі часто місцеві ради приймають рішення, які носять регуляторний характер, без додержання вимог законодавства. Нормами Закону про регуляторну діяльність встановлено процедуру розробки та прийняття регуляторного акта, а саме: планування, консультування з суб'єктами мікропідприємництва та малого підприємництва, розробка проекту рішення з аналізом його регуляторного впливу (АРВ), опублікування та обговорення проекту з АРВ, отримання зауважень та пропозицій від уповноваженого органу (Державної регуляторної служби України), прийняття, опублікування, проведення відстеження результативності регуляторного акта та, за необхідності, його перегляд.

Нажаль, більшість місцевих рад має проблеми з визначенням проекту рішення як регуляторного, і, відповідно, не дотримуються вимог Закону про регуляторну діяльність при прийнятті такого рішення, або свідомо порушують встановлену процедуру. Зазначене не дозволяє громадськості реалізувати свої права при впровадженні владних регулювань, визначені статтею 6 Закону про регуляторну діяльність [8], а також дозволяє органам місцевого самоврядування приймати рішення, які не враховують можливостей та інтересів суб'єктів господарювання

у визначеній громаді. Такий підхід, як правило, призводить до погіршення соціально-економічної ситуації в регіоні та підвищення соціальної напруги.

Неправомірно прийняті рішення місцевих рад порушують права підприємців. Разом з тим, право на підприємницьку діяльність включає можливість захисту від неправомірних дій як інших підприємців, так і з боку держави в особі її органів. Захист підприємців від втручання в їх діяльність державних органів закріплено ст. 55 Конституції України [1]. Згідно зі ст. 20 Господарського кодексу України одним із засобів захисту прав суб'єктів господарювання є визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, порушують права та законні інтереси суб'єкта господарювання [4].

Судові справи даного напрямку здійснюються на підставі норм Кодексу адміністративного судочинства України [5] та Кодексу України про адміністративні правопорушення (зокрема, ст. 166-3) [6]. Останнім часом зростає тенденція збільшення звернень до судових органів суб'єктів підприємницької діяльності для захисту своїх інтересів. Одним з важливих і розповсюджених засобів захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності є визнання судом виданого державним або іншим органом незаконного акта недійсним (повністю або в частині). Однак, навіть скасування судом неправомірного рішення місцевої ради не гарантує, що цей самий орган місцевого самоврядування у майбутньому не прийме інше, подібне рішення.

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що правове регулювання діяльності місцевих рад має бути спрямоване як на приведення у відповідність існуючих законодавчих та загальнодержавних нормативно-правових актів шляхом узгодження їх норм, так і на законодавче закріплення підвищення відповідальності посадових осіб місцевого самоврядування стосовно запобігання прийняття неправомірних рішень, а також підвищення вимог до рівня освіти працівників органів місцевого самоврядування, особливо в умовах реформування місцевого самоврядування та створення об'єднаних територіальних громад.

Список використаної літератури

1. Конституція України // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4223>.
2. Податковий кодекс України // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n170>.
3. Земельний кодекс України // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
4. Господарський кодекс України // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

5. Кодекс адміністративного судочинства України // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/stru#Stru>.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1-212-21) // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n1640>.

7. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#n45>.

8. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>.

9. Закон України «Про приватизацію державного майна» // Законодавство України. – Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>.

10. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>.

11. Закон України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/899-15>.

12. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 року № 483 «Про затвердження форм типових рішень про встановлення ставок та пільг із сплати земельного податку та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки» // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2017-%D0%BF>

13. Постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 1993 року № 284 «Про Порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам» // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284-93-%D0%BF>.

14. Постанова Кабінету Міністрів України від 04 лютого 2004 року № 122 «Про організацію робіт та методику розподілу земельних ділянок між власниками земельних часток (паїв)» // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/122-2004-%D0%BF>.

15. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2014 р. № 724 «Деякі питання Державної регуляторної служби України» (зі змінами) [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/724-2014-%D0%BF>.

16. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 21 жовтня 2011 року № 244 «Про затвердження Порядку розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності» // Законодавство України. – Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1330-11>.

17. Позиція ДРС стосовно проектів рішень органів місцевого самоврядування, якими встановлюється порядок відчуження майна

спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст / Роз'яснення / Регуляторна політика // Державна регуляторна служба України. – Режим доступу: http://www.drs.gov.ua/regulatory_policy/pozytsiya-drs-stosovno-proektiv-rishen-organiv-mistsevogo-samovryaduvannya-yakumyvstanovlyuetsya-poryadok-vidchuzhennya-majna-spilnoyi-vlasnosti-terytorialnyh-gromad-sil-selyshh-mist/.

Катерина САХАРОВА

*аспірантка кафедри економіки
та регіональної економічної
політики ДРІДУ НАДУ*

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Інституційна динаміка розвиненої частини світу в цілому формує сигнали, які заохочують інвестування в нові знання, технології і освіту. Інституційний контекст важливий і для створення системи стимулів через захист прав власності на результати інвестицій в нові знання і технології. В Україні створена в цілому законодавча основа охорони інтелектуальної власності: Законодавчу базу складають: Конституція України; Кодекси України (Цивільний кодекс; Цивільний процесуальний кодекс; Господарський кодекс; Господарський процесуальний кодекс; Кримінальний кодекс; Кримінальний процесуальний кодекс; Кодекс про адміністративні правопорушення; Митний кодекс); спеціальні закони України: «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»; «Про охорону прав на промислові зразки»; «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»; «Про охорону прав на сорти рослин»; «Про охорону прав на зазначення походження товарів»; «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем»; «Про авторське право і суміжні права»; «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про захист від економічної конкуренції»; «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм»; «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування». Окремі норми, що стосуються інтелектуальної власності, містяться в багатьох інших законах України [1].

Однак українська (і міжнародна) законодавча база з інтелектуальної власності потребує подальшого вдосконалення і розвитку, в тому числі в зв'язку з опублікуванням інтелектуальних продуктів через електронні видання. Заходи щодо стимулювання комерціалізації новостворюваних знань припускають істотне зміцнення захисту прав інтелектуальної власності.

Крім того, в розвинених країнах в даний час формуються інститути і механізми, що дозволяють знизити ризики шляхом їх розподілу між великою кількістю учасників і таким чином сформувати «ринку ідей, ринок знань», який перетворюється в ще один різновид ринку, поряд з ринками капіталів, товарів або послуг. Недостатня «глибина» вітчизняних фінансових ринків стає серйозною перешкодою на шляху нововведень, оскільки гнучкий і розгалужений фінансовий ринок дозволяє на ранніх етапах інноваційного циклу залучати значні ресурси і отримувати економічну оцінку тієї чи іншої наукової або технологічної ідеї.

Створення загальної теорії інтелектуальної власності знаходиться на початковому етапі. Фахівці сходяться в тому, що необхідна опора на міждисциплінарну наукову базу, перш за все на теорію колективних (суспільних) благ, теорію державного сектора, економічну теорію прав власності, теорію альтернативних соціальних інститутів.

2. До групи інституційних чинників включені також державні програми і керуючі структури, діяльність яких націлена на поліпшення якості інтелектуального потенціалу територіальної громади. Погляньмо на цей фактор стосовно до реальних українських умов.

Свою причетність до «нової економіки» і електронного ринку Україна зафіксувала, підписавши 22 липня 2000 р. на саміті «вісімки» Окінавську Хартію глобального інформаційного суспільства, а також активною участю у Всесвітньому саміті ООН з інформаційного суспільства (Женева, грудень 2003 р.).

У подальшому проблема становлення інформаційного суспільства в Україні порушується у Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки», де визначено завдання, цілі та напрями розвитку інформаційного суспільства в Україні, основоположні засади національної політики у цій сфері тощо. Цим Законом закріплюється, що для забезпечення реалізації Основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні визначальне значення має політика міжнародної співпраці України та її участь у розвитку глобального інформаційного суспільства [2].

Конкретизацію ці положення знайшли в Розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 15 травня 2013 р., зокрема вказується: «Розвинуті держави світу на межі ХХ – ХХІ ст. поставили собі за мету прискорений перехід до нового етапу розвитку – інформаційного суспільства, що дасть змогу забезпечити рівень суспільного добробуту, здійснити перехід від економіки з паливно-сировинною спрямованістю до економіки, заснованої на знаннях, досягти скорочення числа загроз національній безпеці, залучити громадян до всіх благ інформаційного суспільства» [3].

Отже, нині в Україні створено необхідне законодавче підґрунтя для розвитку інтелектуального потенціалу, зокрема територіальних громад.